

Kanamori leraar, cultuurfilosoof, vrijdenker

Een lang gekoesterde wens is in vervulling gegaan: de Japanse meester Toshirō Kanamori komt naar Nederland, waar een veldtocht naar alle uithoeken van het land voor hem is voorbereid. Wat weten we tot nu toe van de charismatische leraar uit *Children Full of Life*? Een introductie van Mr. Kanamori in vier vragen. - GEERT BORS

Hoe kennen wij Mr. Kanamori?

De meesten van ons hebben Toshirō Kanamori leren kennen als de invloende leraar uit de documentaire Children Full of Life uit 2003; een leraar, krachtig in zijn mildheid en met een doortastende pedagogische visie, waarin hij vaak ondergeschoven thema's als verbondenheid en geluk tot de kern van zijn onderwijs maakt.

Ten tijde van de film was Kanamori 57 jaar en stond hij ruim dertig jaar voor (nee, ín) de klas. Inmiddels, een

kleine tien jaar later, is hij nog steeds actief in het onderwijs. Hij werkt voor de Hokuriku Gakuin Daigaku Universiteit, waar hij dertig uur per week de collegereeks 'How to live' verzorgt. Daarnaast geeft hij lezingen door heel Japan.

Kanamori is een markant voorbeeld van een stille kracht, die de wereld van onderwijs glans geeft: ondanks alles wat hij gedaan heeft voor zijn kinderen, ondanks het succes van zijn boeken en zijn bekendheid door de film, blijft hij bescheiden. Toen Ingrid Helsloot hem vorig najaar in Japan opzocht en hem namens het kind uitnodigde zijn verhaal te komen delen in Nederland, betoonde hij zich vereerd, maar ook afhoudend. In een latere mailwisseling schreef hij:

"As a local teacher living in Japan, I was so honored and frankly a little embarrassed to be kindly invited by you to your country. I made up my mind to accept your invitation after your repeated firm request, although I thought that your watching the tv-documentary 'Children full of life' could be enough."

Kortom, Kanamori is zo'n leraar van wie het kind hoopt er velen zichtbaar te maken, een podium te geven en met elkaar in gesprek te brengen: leraren die het verschil maken voor hun leerlingen, maar van wie de blijvende invloed vaak amper gezien wordt voorbij de schoolmuren.

Hoe is het contact tot stand gekomen met Mr. Kanamori?

In Nederland werd Kanamori's film in 2005 uitgezonden door de RVU onder de titel 'De Japanse levensles'. Telkens wanneer wij de film lieten zien – aan uiteenlopende toeschouwers van zakelijk leiders tot schooldirecteuren en leraren – was de reactie identiek: er viel een diepe stilte. En daarna begon er altijd een gesprek dat meteen ging over de essentie van onderwijs en opvoeding, van leren en ontwikkelen.

Marcel van Herpen, mede-initiator van het kind, wilde meer: Kanamori in levende lijve ontmoeten. In 2006 ging hij, met weinig meer dan de naam van de stad en de school en een paar foto's uit de documentaire, in Japan op zoek. Bij aankomst in de stad Kanazawa, ten noordwesten van Tokio, merkte hij dat de foto's van de school hem niet verder zouden brengen: ieder schoolgebouw was identiek, met hetzelfde zandveldje en zwembad ervoor. Maar mensen herkenden de man op de foto van een optreden op de Japanse televisie en niet veel later had Marcel beet:

"Toen ik in de school aankwam, mijn schoenen uittrok, sloffen aankreeg en met de directeur door het gebouw liep overviel me een gevoel van spanning, verlangen, geluk en opwinding. In een school van zeshonderd kinderen had Mr. Kanamori zijn klaslokaal aan het einde van een lange gang. Toen ik de klas inliep en hij riep 'Come in', begonnen de kinderen te klappen en te lachen. Het was of ik de documentaire inliep."

Een geanimeerd gesprek volgde, dat zijn weer slag vond in een artikel in het blad Egoscoop. En daar bleef het bij. Voorlopig. Want het idee vatte post om Kanamori in Nederland uit te nodigen.

Onafhankelijk van Marcel leefde bij Ingrid Helsloot (organisatie Checkit.nl) na het zien van Children Full of Life, dezelfde wens: de man te spreken. Ze trof Marcell's artikel online, nam contact op en niet veel later vertrok ze om Mr. Kanamori te ontmoeten én te verlokken een uitnodiging te accepteren. Het resultaat is de reis van de Japanse meester door Nederland en deze eerste onderwijskrant van het kind.

Kun je het Japanse onderwijssysteem met het Nederlandse vergelijken?

Strikt klassikaal onderwijs, op basis van een eenduidig curriculum, is nog altijd de standaard in Japan. Marcel beschrijft in zijn artikel hoe die dominante stroming aansluit bij de Japanse samenleving:

"De mentaliteit van de Shogun en de Samurai (één weg, waar je niet van afwijkt) is nog voelbaar. Kinderen genieten op jonge leeftijd een relatief grote mate van

vrijheid, die per jaar wordt ingeperkt als ze naar school gaan. De Japanse gemeenschap is gericht op harmonie. Expressie is nauwelijks zichtbaar. Emoties worden zo min mogelijk getoond. Loyaliteit is gemeengoed. Eerst aan het bedrijf, dan aan je familie."

Die loyaliteit aan werk, collectief en vaderland, met de daarbij horende prestatiedruk en een sterk reproductief onderwijssysteem, hebben de Japanners de economische groei van de laatste halve eeuw gebracht, maar de schaduwzijde is niet over het hoofd te zien. De cijfers lopen uiteen, maar zeker enkele honderdduizenden kinderen zitten thuis, omdat ze de maatschappelijke druk niet aankunnen, tot schande van hun families. Ook het aantal zelfdodingen in Japan is schrikbarend hoog. Met zijn onderwijsvisie van geluk, openheid en zelfexpressie is Mr. Kanamori in de Japanse context dus nog opmerkelijker dan hij in Nederland is. Toch heeft het Japanse onderwijs wel verwantschap met het Nederlandse systeem, want eeuwenlang was Nederland het enige land dat zake-lijk toegang had tot het gesloten Japan. Stukjes van de Nederlandse cultuur en van ons onderwijssysteem zijn er nog altijd terug te vinden.

Wat is Mr. Kanamori's visie op onderwijs?

Het is Kanamori zelf die ons een korte geschiedenis heeft geschetst van de onderwijstraditie waarvan hij zichzelf als onderdeel ziet: na de Eerste Wereldoorlog had Japan één rigide onderwijssysteem, met dezelfde boeken en training voor iedereen. Een kleine groep 'vrije leraren' onttrok zich aan dat systeem, maar hun vrijdenkerstraditie werd tijdens de Tweede Wereldoorlog de kop ingedrukt. Terwijl na de oorlog de samenleving verder verhardde en de Japanners sociaal steeds verder geïsoleerd raakten, zetten enkelen de vrijdenkerslijn voort.

Kanamori is er daar één van. Als student filosofie en pedagogiek raakte hij geïnspireerd door de Europese onderwijsvernieuwers, van wie de Zwitserse Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) de meeste indruk op hem maakte. Hij maakte diens inzichten betekenisvol voor de Japanse context. Tot de essentie van Kanamori's onderwijsvisie behoort dat kinderen kind moeten

mogen zijn; dat ieder mens er als uniek individu mag zijn; dat je je lot niet in andermans handen moet leggen en dat kinderen vrij maakt moeten worden van de verwachtingen van ouders. Het was dan ook met grote trots dat hij in 1997 de prestigieuze Pestalozzi-prijs in ontvangst mocht nemen van de Universiteit van Hiroshima.

Maar het zijn zeker niet alleen grote denkers die ervoor gezorgd hebben dat Kanamori zo radicaal gekozen heeft voor zijn levendige, levenslustige visie op onderwijs: de basis van leren vormt voor hem het leven zelf. Hij groeide op in de boerderij van zijn ouders, een gemengd bedrijf waar hij letterlijk contact had met het leven van de aarde en zich er één mee ging voelen. Die ervaring werd nog eens verdiept toen hij als jonge vader twee van zijn kinderen – baby's nog – moest begraven.

Hij leerde hoe onbestendig het leven kan zijn. Voor hem geen reden voor verbittering, maar juist om het leven nog inniger te omarmen. Over veel dingen hebben we geen zeggenschap, besefte hij, maar ons bestaan is juist in zijn kwetsbaarheid waardevol. Laten we het daarom zo gunstig mogelijk proberen te beïnvloeden, meent Kanamori: te beginnen bij het onderwijs aan onze kinderen.

Geert Bors is redacteur voor het kind en als zodanig ook actief voor het blad Egoscoop.

Dit stuk is samengesteld met behulp van de volgende bronnen: Marcel van Herpen: "Als één iemand niet gelukkig is, is niemand gelukkig" (Egoscoop, september 2006)

Ingrid Helsloot: Ontmoeting met Mr. Kanamori – "Je begrijpt wat hij zegt door naar hem te kijken" (website het kind, februari 2012)
Mailwisselingen tussen Ingrid en Toshirō Kanamori, 2011-2012

Verder in deze krant:

- pag.
- 4 Een gewone donderdagochtend
 - 6 Wat is onze opdracht?
 - 8 Mooie momenten van tact
 - 10 Postsignalen? Maak er gebruik van!
 - 12 10.000 hits, maar het gaat om de leerling
 - 14 De klas van Ellen, full partners in leren
 - 16 Creatief denken en doen
 - 18 Lokaal 049: individueel spetteren en samen binden
 - 20 Tegen de stroom in, met de wind in de rug

- 22 Kinderen die lachen en zweten tegelijk
- 23 Disciplineren is geen issue meer
- 25 Een beeld, zegt meer dan 1000 woorden
- 28 Speelruimte die de schoolleider creëert
- 30 Als één leraar niet gelukkig is ...
- 32 Een reis met onbekende wegen
- 34 Kritisch blijven kijken
- 36 Wij zijn het kind, het kind is van iedereen
- 38 Onderwijscafé, agenda en andere initiatieven
- 40 Dank en tot volgende keer

Colofon

• Dit is het nulnummer van de onderwijskrant van het kind. Deze krant is gemaakt n.a.v. het bezoek van Meester Toshirō Kanamori aan Nederland (3-12 september 2012). Meer dan 4.000 mensen gaan de Japanse leraar, bekend van de documentaire Children Full of Life, op vijftien verschillende plaatsen ontmoeten. De krant is ter plekke gratis te verkrijgen.

Realisatie • Deze onderwijskrant is een initiatief van www.hetkind.org in samenwerking met én dankzij redactionele en financiële steun van partners en dagorganisatoren van de Kanamori-week 'Full of Life'.

het kind is een representatie van een visie op onderwijs waarin de ontwikkeling van de leerling centraal staat. Deze visie krijgt handvatten door middel van zeven leidende principes, de uitgangspunten. Het is tevens de plek waar leraren, schoolleiders, ouders, wetenschappers, ondernemers en andere betrokkenen elkaar vinden, inspireren en legitimeren in het ontwikkelen van een goede onderwijs- en opvoedingspraktijk.

Op www.hetkind.org komen theorie en praktijk samen. Alle artikelen, filmpjes en columns worden aangedragen vanuit eigen, persoonlijke betrokkenheid. Iedereen die

zich aansluit op de website wordt zichtbaar en sympathiseert met de uitgangspunten.

Oplage • 15.000.
Drukker • Dijkman Offset in Diemen.
Productie en coördinatie • Rob van der Poel.
Samenstelling • Geert Bors, Gabriëlle Taus en Rob van der Poel.

Vormgeving • Albert Hennipman, Marlies Peeters en Amy Besten van De Ruimte Ontwerpers, Utrecht.
Illustraties • Evita de Vos en Amy Besten.

Met medewerking van • Jetty van der Grift, Ingrid Helsloot, Jan Fasen, Alexandra van der Hilst, Gie Deboutte, Nickel van der Vorm, Marcel van Herpen, Rikie van Blijswijk, Marcel Kesselring, Ellen Emonds, Tjeu Seeverens, Wilma van Esch, Luc Stevens, Bob Barten fotografie, Jelle de Boer (Expeditie Duurzaam), Ingeborg Hansen (tolk) en Mako van der Ham (vertaling).

Nabestellen • U kunt te allen tijde exemplaren van deze krant nabestellen. U betaalt dan wel verzendkosten. Stuur uw mail naar redactie@hetkind.org

Donatie • U kunt altijd een vrijwillige bijdrage voor deze krant doneren. Het rekeningnummer is 369262646 t.n.v. Stichting NIVOZ – donatie voor het kind.

U kunt zich ook aanmelden! En meedoen! Hoe? Kijk op www.hetkind.org

Heeft u vragen of een persoonlijke, inspirerende bijdrage? Mail dan naar redactie@hetkind.org

het kind

inspiratie, legitimatie en verbinding

Postadres: De Horst 1, 3971 KR Driebergen